

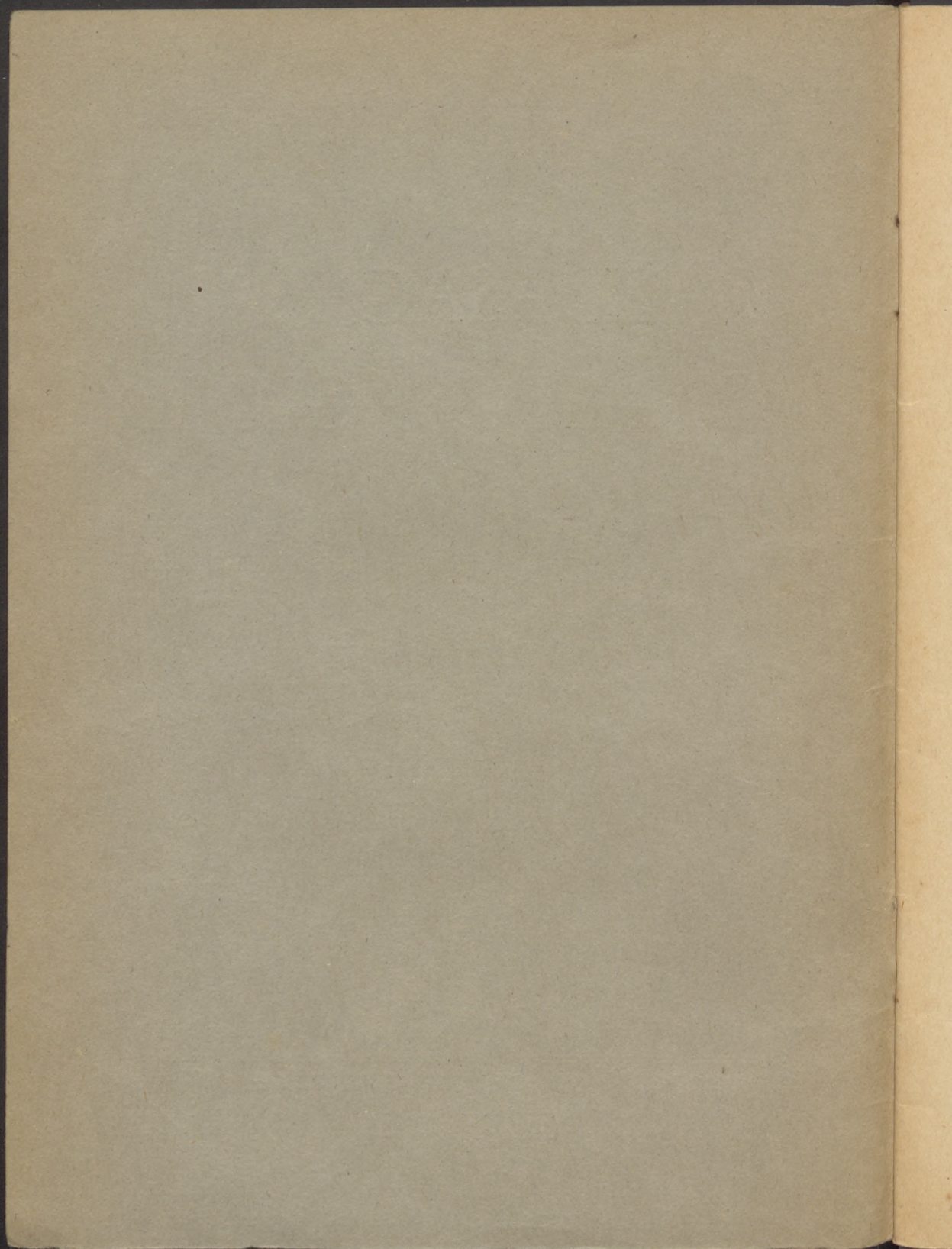
M
154.413 OSZ

GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁGUNK

Irta és a Magyar Racionalizálási Bizottság
1943 május 12-én tartott ülésén előadta :
sipeki BALÁS KÁROLY dr.
országgy. képviselő, a budapesti Pázmány
Péter Tudományegyetem ny. r. tanára

BUDAPEST, GERGELY R. R.-T. KIADÁSA, 1943

GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁGUNK

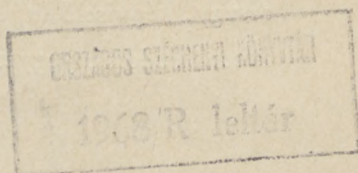
Irta és a Magyar Racionalizálási Bizottság
1943. május 12-én tartott ülésén előadta :
sipeki BALÁS KÁROLY dr.
országgy. képviselő, a budapesti Pázmány
Péter Tudományegyetem ny. r. tanára

BUDAPEST, GERGELY R. R.-T. KIADÁSA, 1943

III. 43. m. P3

M 154.713

Felelős kiadó: Gergely Rezső

435721. — Athenaeum, Budapest

Felelős: Kárpáti Antal igazgató

1. A gazdasági önállóság jelentősége egy-egy nemzetre nézve körülbelül ugyanaz, ami a megélni akaró emberre nézve a nagykorúság vagy önjogúság, t. i., hogy a saját érdekeinek megfelelő célokat tűzhessen ki és ezek érvényesítésére alkalmas eszközöket kereshessen. Gazdasági önállóság nélkül tehát csak mások jóvoltából vagy szerencsés véletlenek összetalálkozása esetén érvényesülnek érdekeink és nem támadnak hátrányaink, éppen úgy, mint annál a gyermeknél, aki gazdasági ügyeit maga nem intézheti. A jó gyám vagy a jóindulatú környezet függvénye tehát az ő anyagi boldogulása. Ellenkező esetben azonban, amikor a környezet érdekei ellenkeznek a kiskorú vagyoni érdekeivel és nem számíthat az ő érdekeit magáénak tekintő gyámja jóindulatú gondoskodására, bizony semmi biztosíték sincsen arra, hogy ezt a kiskorút meg ne rövidítsék, gazdaságilag meg ne károsítsák.

A népek és nemzetek gazdasági versenyében és életküzdelmében azonban sokkal inkább hiányzanak a jóindulatú gyámok és az önzetlen, erősebb szomszédok és környezők, mint a magánemberek életében. Itt, a gazdasági téren az érdekérvényesítésnek önző és sokszor kíméletlen harca folyik. Itt nincsenek ajándékok, rokoni vagy gyámi juttatások, itt csak a gazdasági együttműködésből folyó, számító és önző haszonkeresést látunk. Nincsen jóindulatú és megértő altruizmus és a legjobb esetben is csak a méltányos *do ut des* elve jut kifejezésre. Sőt, amíg a magánembert a jognak tiltó és büntető szabályai védik az igazságtalan megkárosításokkal szemben, addig nemzetközi téren a gazdasági érdekérvényesítés terén, az egyes nemzetek nem fordulhatnak egyszerűen felsőbb fórumhoz méltányosságért, hanem sorsuk az erőviszonyok és a politikai okosság vagy ügyetlenség

koefficienseinek együtthatásától fog függni. Ahhoz azonban, hogy az erő- és hatalmi viszonyoknak bármilyen alakulása és helyzete között a másik főkoefficiensnek: a gazdaságpolitikai észszerűségnek szava érvényesülhessen egy-egy nép gazdasági sorsának az intézésénél, szükséges a *gazdasági önállóság vagy önjogúság*, vagyis az a helyzet, hogy *egy-egy nemzet szuverén módon saját maga intézhesse a gazdasági élet nemzetközi vonatkozásaiban a maga sorsát*.

2. A gazdasági élet nemzetközi vonatkozásaiban való érdekérvényesítés primus movense, legelső alapvető feltétele tehát az, hogy egy-egy nemzet ne legyen elzárva attól, hogy a maga gazdasági érdekeit önállóan — a nemzetközi jog nyelvén: szuverén hatáskörrel — intézhesse. Ez az, amit *gazdasági önállóság* alatt értenünk kell. *A gazdasági önállóság tehát a tudatos és önjogú nemzeti érdekérvényesítés lehetőségeinek az alapfeltétele.*

A helyes érdekismeret a legerősebb fegyverek egyike a gazdasági küzdelemben. Indokolt dolog sokszor a küzdelemben állóknak arra is törekedniök, hogy ellenfeleik ne legyenek velük szemben a kellő érdektudattal felvértezve. Az egyik félnek többféle anyagi érdeke fűződhetik ekként ahhoz, hogy a másik fél ne jöjjön saját érdekeinek tudatára. Ezért szuggerálnak ilyenkor az emberek hamis, helytelen érdektételeket egymásnak. A vásári, a szatócsüzletbeli apró becsapásoktól és a másik fél felületességét vagy naívitását anyagilag kihasználó üzletkötésektől kezdve, az ugyancsak a másik fél alacsonyabbrendűségét kihasználó nemzetközi kereskedelmi szerződések megkötéséig, — a legváltozatosabb példáit találjuk a tudatosan szuggerált, hamis érdektudatnak. A gazdasági érdekek érvényesülési harcában ekként etikaellenes szempontok is belejátszanak avégett, hogy az érdektudatnak gazdasági fegyverét — amely a gazdasági cselekvés további irányának alapvető útmutatója — kicsavarhassa az egyik versenytárs a másik kezéből.

Nemcsak a magángazdasági életben van ez így, hanem nagyon sokszor a gazdaságpolitika terén is. A közvélemény és ennek folytán a kollektív érdekmeggyőződések irányító és befolyásoló szuggesztív eszközüik hatalomba kerítéséhez nagy gazdasági, politikai vagy osztály-

érdekek fűződhetnek. Innen származnak a sajtó, az egyes politikusok és politikai pártok, a szakszervezeti vezetőségek, végül az országos vagy közéleti vezetők klikkjének és ki tudja miféle ismert vagy titkos szervezetnek megszerzésére, sőt megvesztegetésére irányuló törekvések, főképp mind azért, hogy a legkülönbébb gazdasági alanyoknak érdekfelfogását mint egy meghatározott irányba tereljék és az ezzel ellentétes irányú érdektudatokat és véleményeket pedig elhallgattassák, leszereljék vagy elnyomják.

Egy élelmes kisebbség ekként gyakran szuggerálhat utilitarista célból hamis érdektételeket a társadalom többségénél. És minél több értelmi és erkölcsi fogyatkozás rejlik valamely társadalomban, annál több jó vagy rosszhiszemű ember kapható a kihasználó fél érdekében álló téves vélemények terjesztésére.

Az érdekek érvényesítése gazdasági téren is energiát, küzdelmet igényel. A közérdek megvalósítását éppen úgy nem lehet a véletlenre bízni, mint az egyéni érdekét. *Tudni és akarni és megmunkálni kell a közérdek előmozdítását társadalmi, gazdasági és gazdaságpolitikai téren éppúgy, mint az egyéni érdekét.* Ennek azonban legelső feltétele az érdekek felismerése, mégpedig az adott viszonyok és emberi tehetségeink szerint való minél helyesebb megismerése. Gazdaságpolitikai tekintetben azonban az érdekérvényesítés lehetőségeinek mindezen feltételek mellett még az is az alapfeltétele, *conditio sine qua non*-ja, hogy *valamely nemzetnek módjában is álljon saját érdekeit önjogúan érvényesíteni, intézni és irányítani,* vagyis, hogy meglegyen a gazdasági önállósága ehhez, valamint, hogy erről a gazdasági önállóságról le ne mondjon, azt kezéből ki ne engedje, hogy kezeit gazdaságpolitikájának önálló intézése tekintetében meg ne kösse. Ez a gazdasági önállóság pedig gyakorlatilag abban nyilvánul meg, hogy egy-egy nemzet, illetőleg állam mind nemzetközi jogi, illetőleg közjogi szempontból, mind pedig gazdaságpolitikai szempontból szuverén államként álljon szemben a többi állammal, mégpedig nemcsak papiroson és elméletileg, hanem ezt a szuverénitását soha fel ne adja és állandóan és valósággal gyakorolja is.

A szuverén gazdaságpolitika gyakorlási lehetősége, vagyis a gazdasági önállóság korszerű viszonyok között nemzetközi téren az *önálló*

államiság és az önálló vámterület mint szuverén gazdaságpolitikai egység formájában jut kifejezésre. Ezzel szemben az önálló vámterületnek, mint szuverén gazdaságpolitikai egységnek hiánya, ennek kikapcsolása, akár az erről való lemondás, akár pedig ennek kényszerből való elvesztése folytán mindig a gazdasági önállóság elvesztését és feladását is jelenti.

3. Gondolatmenetünkben eljutottunk tehát a gazdasági önállóságnak korszerű megnyilvánulási alakjához : az önálló vámterülethez mint szuverén gazdaságpolitikai egységhez, amelynek alapján és feltétele mellett egyedül és kizárólag nyilatkozhatik meg egy-egy nemzetnek a gazdasági önállósága.

Legfőbb érdeke minden egyes nemzetnek közgazdasági szempontból is, hogy minél több tagja minél kedvezőbb anyagi létnek örvendhessen az illető nemzet és állam keretei között, hogy a kedvező anyagi létnek minél több és minél változatosabb feltételeit egyesíthesse a saját keretei között a saját polgárai számára. Ezeknek a feltételeknek a megszerzését azonban nem lehet sem a véletlenre bízni, sem megvalósításukat elméleti absztrakciókkal felállított állítólagos gazdasági törvények érvényesülésétől várni, hanem céltudatos irányító cselekvéssel lehet csak elérni. E céltudatos cselekvésnek legfontosabb irányító formája pedig a *pozitív gazdasági politika*.

Míg a szabadkereskedelmi elmélet a nemzet és a közgazdasági érdekek tudatos védelmét és érvényesítését teljesen feláldozza egy önkényes és pusztán elméleti absztrakciónak, mely szerint a teljesen szabad forgalom érvényesülése alapján előálló nemzetközi munkamegosztás biztosítja a legideálisabban az egész emberiség anyagi érdekeit, addig a gazdasági érdekek tudatos védelmi politikája nem bízhatja magát könnyelmű módon semmiféle általánosító, sokszor frázisos alapelvekre, sem felületes világpolgári ideológiákra, sem a gazdaságpolitikai semmivé tételével egyértelmű *laissez-faire* jelszavára, hanem alapos meggondolással és kötelességtudással kell kutatnia azokat a valóságos és élő intézményeket és cselekvési módokat, amelyekkel egy nemzet gazdasági élete lehetőleg minden irányban virágzóbbá tehető. Minden emberhez a saját családja, gyermeke, faja, nemzete, szóval

a vérségi és nemzeti kapcsolattal összekötött környezete a legközelebb álló. A saját magunk nemzeti fajának boldogulása, fennmaradása és anyagi jóléte közelebbről érdekel minket és ennél fogva közelebbi érdekünk, mint az emberiség más részének, más fajtájának és nemzetének boldogulása és fennmaradása, anyagi jóléte. Ennél fogva a saját nemzetünk anyagi jólétének tudatos megmunkálását, vagyis a pozitív intézkedésű gazdaságpolitikát sem mellőzhetjük semmiféle világpolgári ideálok kedvéért.

A tudatos nemzeti érdekvédelem gazdasági politikájánál az állam eleven népanyagát alkotó nemzeti népesség jól megfontolt gazdasági érdekeinek kell tehát kiinduló pontul szolgálniok. Ezeknek megfelelően kell a követendő célokat kitűzni és e célok és érdekek szolgálatára minél alkalmasabb eszközöket, eljárási módokat keresni.

4. Eltekintve attól a régi merkantilista felfogástól, amely a védővamos rendszert nagyrészen az országok pénzzel, illetve nemesérccel való meggazdagítás eszközének tekintette, a korszerű gazdasági politika szempontjából a védővamos felfogásnak két nevezetesebb árnyalata különböztethető meg. Az egyik szerint a védővám *nevelővám*, amelynek célja a belföld termelési ágait, főleg iparát addig védeni, ameddig az megerősödik annyira, hogy a nemzetközi versenyben védelem nélkül is megállja a helyét. Ha ezt a célját elérte, megszűnik a rendeltetése. E szerint a védővám ideiglenes nevelőeszköz. A másik árnyalat szerint a *nemzeti termelés és a nemzeti munka számára annak egyes ágaiban állandó védelem szükséges*. Fontos termelési ágak fenntartása és ezáltal a nemzeti munka- és megélhetési alkalmak megvédése akkor is szükséges, ha azok termelési feltételei nemcsak ideiglenesen, hanem állandóan is különbözőek a külföldivel szemben. A védővám ekként nemcsak mint ideiglenes nevelő, megerősítő eszköz, hanem állandó fenntartó vámként, tehát a gazdasági érdekvédelem nem időleges, hanem maradandó kategóriája gyanánt alkalmazandó.

A nevelővám eredeti alapgondolata, hogy az csak addig alkalmazandó, ameddig a védelem folytán a belföldi termelés feltételei hasonlókká

válnak a külföldéhez, azután pedig feleslegessé válik a védelem — gyakorlatilag többnyire optimisztikusnak bizonyul. Minden országban vannak a termelésnek olyan akár természetesnek, akár mester-ségesnek nevezett alaptényezői, amelyek más országéival szemben kedvezőtlenek — s ez a hátrányos helyzet maradandó és soha meg nem szüntethető — mégis ez az ország erről a termelési ágáról nem mondhat le anélkül, hogy népességének jelentékeny részét fontos kereseti alkalmaitól ne fosztaná meg, vagy kivándorlásra ne kényszerítené. A nemzetek ugyanis történetileg kialakult foglalkozási ágait nem szüntethetik meg és nem cserélhetik fel olyan könnyen másokkal, mint amilyen könnyen másfajta cikkek árusítására térhet át egy-egy kereskedő. A termelési feltételek különbségei pedig számos változatot mutatnak minden időben, nemcsak a bel- és külföld között, hanem egy-egy ország határain belül is. A legtöbb termelési szakmában továbbá olyan belföldi vállalatok egész sorozatát találhatjuk, amelyek egyik vagy másik külföldi állam vállalatainál kedvezőbb feltételekkel tudnak termelni, olyan belföldi vállalatok mellett, amelyek csak kedvezőtlenebb feltételekkel tudnak termelni. Az emberiségnek azonban nagy érdekei fűződnek ahhoz, hogy a kedvezőtlenebb termelési feltételeket se hevertesse parlagon, hanem azok segítségével minél több jószágot állíthasson elő és hogy a kedvezőtlen termelési feltételek is minél több munka- és megélhetési alkalmat nyújtsanak. Különösen fontos érdeke ez azoknak a nemzeteknek, amelyeknek csak ilyen kedvezőtlenebbeknek mondható termelési feltételek jutottak osztályrészül, amelynek kihasználása hiányában országuk néptelenné válnék, kultúrájuk pusztulásnak indulna, fajuk és nemzetük pedig elvándorolna vagy máshova olvadhatna be. Így például az európai államok mezőgazdasága sohasem termelhet oly kedvező feltételekkel, mint a vele szemben a talaj és éghajlat kiegyenlíthetetlen előnyeivel rendelkező Amerika, Dél-Afrika vagy Ausztrália stb., stb. Ezért a legnagyobb közérdekellenes dőreség volna az a javaslat, amely nemcsak sok milliónyi embernek munka- és megélhetési alkalmat nyújtó, hanem számos nép és nemzet táplálkozási és elsőrendű szükségletkielégítési forrásait évszázadok óta saját hazájában biztosító termelési ágak abbahagyását és védelmének megszüntetését kívánná pusztán azért, mert a termelési feltételek kedvezőtlenebbek.

A pozitív gazdaságpolitika lehetőségének tehát ebből a szempontból is nélkülözhetetlen alapfeltétele, *conditio sine qua non*-ja, a gazdasági, illetőleg *gazdaságpolitikai önállóság* abban az értelemben, amelyet az imént körvonalazni igyekeztünk.

5. *A korszerű gazdaságpolitikának a maga egészében az egyetemes nemzeti érdekek szolgálatában kell állania.* Célja nem lehet más, mint a legjobb tudás és megfontolás szerint megállapítható legfontosabb közérdekek megvalósítása a gazdasági téren, és pedig a rendelkezésre álló eszközök igénybevételével. Az ilyen egyetemes közérdek és egyetemes cél szolgálatára hivatott gazdasági politika ennek megvalósítóitól *magas etikai színvonalat, megfelelő értelmiséget, egyéni önzetlenséget, kitartást és sokszor erős gerincet, közéleti bátorságot, szóval magasrendű szellemi és főleg erkölcsi adottságokat* igényel. A tudatos gazdasági érdekvédelem politikája korszerű viszonyok között nem lehet többé a *laissez-faire* pusztá passzivitása, de nem lehet az a termelők vagy a fogyasztók kizárólagos érdekvédelme sem. *A termelés és fogyasztás érdekeinek az egyetemes nemzeti közérdekkel való összhangba hozatala vagy kompromisszuma lehet csak az irányadó feladat.*

Nagyon természetes, hogy az ilyen gazdasági politikának jóval tovább kell mennie a pusztá vámpolitika eszközeinél. Nagy fonákság volna a gazdaságpolitikának feladatait csak abban látni, hogy pusztán védővámokat alkalmazzon a határokon, a belföldön pedig szabad garázdálkodást engedjen a gazdasági önzésnek.

A szabadkereskedelmi irány volt az, amely végeredményben a *gazdasági önzésnek* mind belföldi, mind nemzetközi vonatkozásban teljesen szabad folyást kíván engedni, de amelynek ellensúlyozó tényezői gyanánt általános elveinél, állítólagos gazdasági törvényeinél egyéb biztosító garanciákat nyújtani nem tudott.

A tudatos gazdasági érdekvédelem politikájának ezzel szemben éppen az a célja, hogy valóságos érdekvédelmet nyújtson. Ez a gazdasági érdekvédelem pedig, mely a nemzet egyetemes gazdasági érdekeit kell, hogy szem előtt tartsa, természetesen közelről érinti

mindazokat, akik a gazdasági életben érdekelve vannak, tehát a nemzeti társadalomnak úgyszólván minden rétegét. Ebből folyólag *teljesen elhibázott és csonka gazdasági politika volna az, amely egyes embereknek vagy csoportoknak gazdasági érdekeit megvédené a magá vámjaival a külföldi versennyel szemben, de nem akadályozná meg egyidejűleg azt, hogy a belföldön az így megvédett és megerősödött érdekcsoportok szabadon tegyék magukat túl mások érdekein és hogy ezekkel szemben az állam a belföldnek is ne nyújtson megfelelő érdekvédelmet.*

A korszerű gazdasági politikának ekként ma már *nemcsak a külföldi versenytárs ellen való védelem a feladata, hanem feladata a belföldi gazdasági életben is megadni a kellő védelmet ott és azoknak, ahol és akik részéről komoly szükség merül fel arra.* A gazdasági politikának ebből a szempontból a legjellegzetesebb és leggazdagabb része a korszerű viszonyok között az *árpolitika.* Az árak viszonylag magas vagy alacsony volta ugyanis nemcsak kisebb vagy nagyobb jövedelmeket, hanem kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb jövedelemoszlást, illetőleg gazdagodást vagy szegényedést, könnyebb vagy nehezebb megélhetést is jelent a társadalom egyes rétegei és tagjai számára. Az áralakulásnak a nemzet egész gazdasági életében egyetemes közérdek szerint való irányítása, vagy legalább is az áralakulás terén lehetőleg minden irányban és mindenkiel szemben a legmagasabb közérdeknek megfelelő befolyás gyakorlása, szintén elengedhetetlenül fontos feladata a korszerű gazdasági politikának. Röviden úgy fejezhetjük ki mindezt, hogy a *modern államnak egyetemes gazdasági politikát és ennek keretében egyetemes árpolitikát is kell követnie.*

Egyetemes gazdasági politikát pedig — mint láttuk — csakis gazdaságpolitikai szuverénitásuknak nemzetközi téren állandó és közvetlen gyakorlatával rendelkező államok követhetnek és így *egyetemes gazdaságpolitikai szuverénítás nélkül egyetemes árpolitika sem lehetséges.*

Az az állam tehát, amely nem léphet fel állandóan és közvetlenül szuverén gazdaságpolitikai egység gyanánt nemzetközi téren, csak csonka árpolitikát követhet. További kérdés azután a megfelelő irányítás és hozzáértés kérdése a közvetlen árpolitikában, mert vajjon nem látunk-e egyes embereket és gazdasági kategóriákat és nem

látjuk-e az úgynevezett *»új gazdagoknak«* mind hosszabbá váló sorát, akik a mai árpolitika vámszedői gyanánt az árellenőrzés résein keresztül tekintélyes vagyonra tettek szert — hozzá még a háború éveiben, amikor a hirtelen való meggazdagodás csak más társadalmi, más termelő és más fogyasztó rétegek rovására volt lehetséges.

6. A gazdasági szuverénitáshoz fűződő nagy nemzeti életérdek vita tárgyát nem alkothatja olyan államok közvéleményében, amelyek abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy már hosszú időn keresztül önálló, szuverén gazdaságpolitikát folytathatnak, például sem a német, sem az angol, sem a francia, vagy akár a svájci, vagy akár a holland közvélemény és közönség nincsen és nem lehet kétségben a saját gazdasági szuverénitásának fontossága dolgában. Mi magyarok csak később ébredtünk ennek a fontos érdekünknek a tudatára, pedig nemzeti létünk és fennmaradásunk biztosítékaihoz tartozik ez is. Évtizedeken keresztül folyt a harc Ausztriával az önálló vámterületért. Országunk iparosodása, vagyis magasabb gazdasági fejlettséghez való jutása teljesen meg volt bénítva az Osztrák-magyar monarchia területén belül, mert az ipar megteremtéséhez szükséges védővamos politikát csakis a gazdasági önállóság legelengedhetetlenebb fundamentuma: az *önálló vámterület* alapján lehetett folytatni. Az önálló vámterületért folytatott harcaink során gazdasági önállóságunkhoz fűződő gazdasági érdekünk meglehetősen erős kifejezésre jutott és elég széles körökben is tudattá vált.

Ennek az érdektudatnak az elmosódása a legveszedelmesebb dolog volna most, éppen akkor, amikor a jelenlegi világháború során Európának vagy az egyik vagy a másik oldalról való újjarendezése várható. Ha már az Ausztriával való közös vámterületre szorításunk megakadályozta azt, hogy magasabb fejlettségű stádiumba jussunk, akkor ma még inkább óvakodnunk kell attól, hogy egy még sokkal hatalmasabb és intézményesített függésbe kerüljünk, vagy hogy valamely Ausztriánál sokkal hatalmasabb államnak vagy gazdasági területnek pusztá kiegészítő részévé váljunk.

A nagy gazdasági egységek jelszava csalóka jelszó lehet a kisebb nemzetekre nézve akkor, hogyha ez gazdasági szuverénitásunk fel-

ldozásával jár. *Bármily gazdasági egység csak annak a területnek és csak annak az államnak lehet az érdeke, amelyik ennek folytán gazdasági szuverénitását, tehát öncéli gazdasági politikáját nagyobb területen, nagyobb gazdasági egységben tudja érvényesíteni.* Amennyire érdeke a vezető, a túlnyomó erejű nemzetnek a nagy gazdasági egység, annyira nem lehet érdeke az az olyan gazdasági területnek vagy államnak, amelynek gazdasági szuverénitása ebbe a magasabb érdek-egységbe belefulladna, vagy ha azt a csatlakozó állam feladni volna kénytelen.

Mind agrár, mind pedig ipari érdekeinknek megóvása valamely nagyobb gazdasági egységben lehetetlenné válik akkor, ha az érdekmegóvásnak legelső alapfeltétele, azaz a gazdasági érdekeink tekintetében való szuverén rendelkezés, szuverén alkudozás és szuverén szerződéskötés lehetősége nincs birtokunkban.

Csalóka és nemzeti szempontból nagy rövidlátásra valló körülmény volna az, ha egyes körök vagy egyes emberek azt hinnék, hogy talán valamely nagyobb gazdasági érdekegységbe való oly belekényszerülés, amelyben gazdasági szuverénitásunkat elveszítettettük: állandó és valódi magyar érdek lehet. Hiába biztosítanánk vagy hiába látszanék biztosítottak ezen belül egyes termelési ágaknak, akár az agrár, akár az ipari termelésnek bizonyos piaca vagy vevőközönsége. Az egyes érdekköröknek ideiglenesen juttatott ilyen előnyt az egyetemes magyar nemzeti érdekek szempontjából igen-igen drágán kellene megfizetni.

Ha gazdasági szuverénitásunkat elveszítenők és ha vállalatainknak magyar nemzeti szempontból való védelmét, nemzeti termelésünknek önálló egzisztenciáinknak ebből a szempontból való oltalmazását el kellene ejtenünk, akkor vállalatainkat rövid idő alatt felszívná, affiliálná, saját érdekkörébe és szervezetébe olvasztaná a velünk egy gazdasági egységbe tömörülő túlerejű partner. Vállalataink így egymásután veszítenék el önállóságukat és az erősebb nép vállalatainak fiókjaiává válnának. Idegen tisztviselők, idegen munkások, művezetők, mérnökök és igazgatók települnének közénk, mind nagyobb és nagyobb számban és ezek külön életet élnének, külön kolóniát, külön iskolákat, külön érdekszervezeteket — lehet, hogy a mienknél külön intéz-

ményeket — létesítenének. Kolóniájuknak eme gazdasági szervezete, amelyet különféle kultúrintézményekkel és a túlerejű partner oldaláról jövő hatalmi és tekintélytámogatással kísérnék, olyan vasabroncsot vonna rövid időn belül a mi gazdasági szuverénitásunkat elvesztett országunk köré, hogy a túlerejű partnernek provinciájává válnánk gazdasági és politikai tekintetben is egyaránt. Ezzel a folyamattal kapcsolatban megindulna egyes nemzetiségek disszimilálódása és másfelé való tájékozódása. Megindulnánk azon az úton, ami az önálló állambeli elmúlás, nyelvünk fokozatos háttérbe szorítása, szóval a nagyobb népek által való felszívás felé vezetne.

Nem teljesen érdektelen, ha itt a német *Zollverein* példájára utalunk, annak a hatásnak a jellemzésére, amelyet a közös vámterület gyakorolt akkor, amikor ennek egy túlerejű állam mellett, más sokkal kisebb és sokkal gyöngébb államok is tagjai. A múlt század negyvenes éveiben létrejött *Zollverein*-ben ugyanis a túlerejű porosz állam csakhamar gazdaságilag is felszívta a kisebb német államokat és ez a közös vámterület mihamar egységes német nemzetté és gazdaságilag egységes területté kovácsolta annak tagjait. A kis államok gazdasági és politikai tekintetben egyaránt beleolvadtak a *Zollverein* által megteremtett egységes Németországba. Több más, hasonló példára is hivatkozhatnánk, de bizonyos az, hogy egy túlnyomó erejű, vezető állam és számos kisebb államból alkotott egységes európai vámterület a jövőben is sok tekintetben hasonló elszívó és beolvasztó hatást gyakorolna a kisebb tagállamokkal és nemzetekkel szemben. Csakhogy míg a *Zollverein* példájában a kis német államok szívódtak fel és váltak részeivé az egységes Németbirodalomnak, addig valamely európai közös vámterület esetében a túlerejű vezetőállam más, vele szemben idegen nemzeteket és életterületeket szívna fel gazdaságilag és politikailag is. Ezzel pedig megindulna a tulajdonképpeni magyar elem egyre több téren való visszaszorulása saját hazájában és az ebből származó egyre fokozódó bajoknak legyűrésére bizony országunk dongái nem volnának elég erősek. Nemzeti elmúlásunkhoz vezető végzetes lépés volna tehát ez.

7. Magyarországon a gazdasági önállóság és lekötöttség kérdésének, főleg a vámvédelmi, illetve szabadkereskedelmi elvekkel való azo-

nosítása és összetévesztése terelte mellékvágányra és homályosította el gazdaságpolitikai önjogúságunk gyakorlatának jelentőségéhez fűződő érdekeink felismerését. Legtöbbször egyszerűen úgy tárgyalják a gazdasági önállóság berendezésének problémáját, mintha az a szabadkereskedelmi és a protekcionista irányok vitájánál nem volna egyéb. Ily módon a fogalomzavar következtében az önálló berendezkedés jelentősége és érdeke tekintetében megoszlott a közvélemény, főképp a szerint, amint az illető termelési ág érdeke az Ausztriával való szabadforgalmat vagy a vámvédelmet tette kívánatossá. Pedig a gazdasági önállóság kérdése korántsem egyszerűen a védővamos vagy a szabadkereskedelmi irány kérdése. A két kérdés között lényeges különbség áll fenn és ennek a különbségnek csak néhány szempontjára óhajtjuk itt a figyelmet felhívni. Míg a védővamos vagy szabadkereskedelmi irányú gazdasági politika kérdése csak azt jelenti, hogy konkrét esetben melyiket kövesse, helyesebben mondva: melyik felé hajoljon inkább valamely állam, addig a gazdaságpolitikai önálló berendezkedés nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy *egyáltalában folytathatunk-e önálló nemzetközi gazdasági politikát vagy sem?* És csak ha megvan a lehetőség az önálló gazdaságpolitika gyakorlására, csak akkor, ennek az előzménynek az alapján kerülhet sor arra a kérdésre, hogy szabadkereskedelmi vagy védővamos irányú legyen-e az?

Az önálló gazdaságpolitikai berendezkedés tehát nem ellentéte sem a védővamos, sem a szabadkereskedelmi gazdasági iránynak, hanem ellenkezőleg: előfeltétele mind a kettőnek. Az angol szabadkereskedelmi gazdaságpolitika például éppen úgy Anglia gazdaságpolitikai szuverénitásán alapul, mint a német védővamos politika Németország szuverénitásán.

Pusztán nekünk magunknak lehet és kell saját érdekeinket felismer-nünk és legjobban tudnunk. Erre minket senki más meg nem taníthat, legkevésbé pedig nem taníthat meg oly nemzetek társadalma, amelyek közgazdasági szempontból nem érdektelenek velünk szem-ben.

A mi helyes és találó gazdaságpolitikai érdektudatunk és közvéle-ményünk csak a *hazai talajból*, csak a *hazai gondolkodó fejek érdek-*

mérlegelő meggyőződéséből születhetik meg, mert éppen ezt nem lehet kölcsön vennünk, ezt nem lehet külföldről importálnunk. Ezt magunknak, magunktól és legtöbbször a saját példáink okulásán kell megtanulnunk. Meg kell tanulnunk egyúttal azt is, hogy a gazdaságpolitika önjogúság kérdése nem azonos a szabadkereskedelmi vagy a védővamos kontroverzia kérdésével.

Igy például egy oly erős féllel — akár érdektárssal, akár versenytárssal, mint a Német birodalom, amelynek oldalán hűséggel akarjuk megvívni közös élet-halálharcunkat, csakis gazdaságpolitikai szuverénitásunk alapján mint egymással szemben álló, önjogú felek lehetünk hasznos és veszélytelen viszonyban. A gazdaságpolitikai egyesülés ellenben a kisebbnek, a gyöngébbnek beolvadását, felszívását jelentené.

Senkinek sem jut eszébe kételkedni azon, hogy egy minálunknál sokkal hatalmasabb nemzettel való olyan állami egyesülésünk, amelyben Magyarország közjogi önállóságáról lemondana és mint tartomány lépne egy nagyobb birodalom keretébe, közjogi önállóságunk és állami létünk megsemmisülését jelentené. De csodálatos módon nem látják be némelyek, hogy valamely nálunknál sokkal erősebb, vagy egyes államoknak velünk szemben túlerőt képviselő egyesülésével létesítendő szerves gazdaságpolitikai egység elmaradhatatlanul ugyanazt eredményezné, csupán — egyelőre — kevésbé hivatalos és jogászai formában.

Ma — amint azt egyes külföldi lapokból látjuk — oly természetű gondolatok és tervek több oldalról és mind nagyobb számban merülnek fel, amelyek egyik vagy másik meglevő vagy ezután létesítendő külföldi állam, mint vezérállam vezetése mellett Magyarországot valami nagyobb gazdasági, esetleg politikai egységbe kívánnák bekapcsolni. A bizonytalan béke kódos körvonalai mögött számos ilyen terv merül fel, ami látszólagos előnyeivel a könnyen hívókat megtévesztheti és félrevezetheti.

Márpedig a mi érdekünk a szorosabb összekapcsoltságnak ilyen agyonölelő veszedelme mellett csak az lehet, hogy minél teljesebben önállók legyünk bárkivel szemben is, hogy a vele való érintkezést saját nemzeti öncélúságunk szempontjából hasznunkra fordíthassuk.

Féreteések kiküszöbölése végett hangsúlyoznunk kell, hogy valamely nagy s nálunknál gazdaságilag és politikailag is hatalmasabb állammal való gazdasági érintkezést a gazdaságpolitikailag szuverén magyar nemzet számos tekintetben nagy előnnyel használhatja ki és pedig nemcsak gazdasági, hanem számos más téren is. Ellenben a gazdaságilag nem önálló és gazdaságpolitikailag nem szuverén Magyarországnak valamely túlerejű partnerrel közös gazdasági keretbe való egyesülése feltétlen odadobásunkat jelentené. Gazdaságpolitikai szuverenitásunk birtokában mint egymás mellett és egymással szemben álló nemzetközi gazdaságpolitikai alanyok megélhetünk egymás mellett. Jóviszonyunkat kölcsönösen hasznunkra fordíthatjuk. Hasonlattal élve: eluszhatunk egymás mellett az idők és népek tengerében, mint egy kisebb hal a nagyobbik mellett. A közös gazdasági keret ellenben azt jelentené, hogy a kisebb hal már a nagyobbiknak a gyomrában volna.

Éles különbséget kell tehát vonnunk ama két lehetőség között, amelyek közül az első a gazdasági szuverenitásunk feláldozásával való szoros gazdasági egyesülést, a másik pedig szuverenitásunk teljes megtartása mellett gazdasági kapcsolataink kimélyítését jelenti. Ez utóbbi célt gazdasági szuverenitásunk feláldozása nélkül messzemenően kielégíthetjük és erre feltétlenül szükségünk is van, hiszen Magyarország már egyes ipari nyersanyagokban való szegénysége folytán teljes autárkiára sohasem törekedhetik. Mezőgazdasági termékei számára megfelelő piacok biztosítása végett, de meg, hogy a mindinkább racionalizálандó ipari termelésben bizonyos észszerű munkamegosztást nemzetközileg is biztosíthassunk — a fentiekben hangoztatott elveknek teljes figyelembevételével — a majdan eljövendő békében a nemzetközi kapcsolatok minden korszerű eszközét igénybe lehet és kell is vennünk.

Annál inkább, mert a most dúló háború megszüntette az eddigi gazdasági érintkezésnek és a javak kölcsönös kicserélésének lehetőségét és egymástól elzárt gazdasági területekre bontotta szét a világot. Ezek az egymástól elzárt államok az eddigi védővamos politikánál is sokkal erősebb és szigorúbb autárkiára, szinte részletekig menő önellátásra kényszerültek, amelyet azonban mint ideiglenes kényszerállapotot nem lehet végleges rendszereknek tekinteni. De a viszonyok

sanyarúsága által egyes nemzetekre világszerte rákényszerített jelenlegi háborús autárkikus rendszerek és kényszerű szabályok is élénken bizonyítják, hogy sem a szabadkereskedelmi, sem a védővamos rendszer és ideológia nem lehet általános panacea minden eshetőségre és hogy az egyes államoknak mindig az adott viszonyokhoz és az adott szükségességekhez kell hozzáalkalmazniok a legmegfelelőbbnek látszó gazdaságpolitikai eljárásaikat, rendszereiket vagy irányjaikat. Azonban, hogy ez a gyakorlatban megtehető legyen, annak első és elengedhetetlen feltétele ismét az, hogy az illető államnak módjában álljon érdekeinek megfelelő gazdaságpolitikai irány követése, vagyis az, hogy gazdaságpolitikai önállóságát és önjogúságát megtartsa és azt állandóan gyakorolja.

9. Gazdasági önállóságunk megtartásának feladata — mint arra már fentebb utaltunk — energiát és küzdelmet igényel. A közérdek megvédését — ismételjük — nem lehet a véletlenre bízni, éppen úgy, mint nem lehet az egyéni érdeket. *Csak jól megfontolt és csak szerves gazdaságpolitikával tarthatjuk meg gazdasági önállóságunkat.* Ennek pedig egyik legfontosabb célkitűzése az kell, hogy legyen, hogy mind mezőgazdasági, mint ipari termelésünket a szó legteljesebb értelmében korszerűsítsük; azaz *feltétlenül haladnunk kell a kor technikai és gazdasági fejlődésével*, mert azok a nemzetek, amelyek nem ezt az utat járják, a nemzetek nagy versenyében előbb vagy utóbb elmaradnak és a fejlődéssel minden tekintetben lépést tartó más államok függőségébe kerülnek.

Nem szabad tehát tétlenül várnunk, nem szabad a régi magyar sült galamb politikáját követnünk! Nem szabad haboznunk és késlelkednünk! A világ szekere igen gyorsan halad és igen könnyű lemaradnunk, szinte észre sem vesszük, csak majd akkor, ha az elmulasztotakat nem tudjuk behozni.

A korszerű haladással való lépéstartást ma világszerte racionalizálásnak nevezik. Jó magyar szakkifejezésünk nincs erre; de nincs más nemzeteknek sem. Ez alatt az észszerű, minél egyszerűbb, a minél inkább célravezető ama módszerek alkalmazásának összességét értjük, ami a gazdaságosabb termeléshez vezet, egyszóval mindazt, ami min-

denféle emberi tevékenység észszerűbb, egyszerűbb és gazdaságosabb elvégzését jelenti. Idetartozik tehát *az állami és az önkormányzati igazgatás racionalizálása* is. E nélkül hiába oldanók meg a magán-gazdaság racionalizálását, mert a mai lassú, drága, bonyolult és számos vonatkozásban elmaradt állami adminisztrációnk a gyorsított ütemű magángazdasággal nem tudna lépést tartani.

Vajjon mit tettünk, mit értünk el ezen a téren az utolsó negyedszázad alatt? Igen-igen keveset, majdnem semmit, pedig hány különféle kormány tűzte ezt ki programjában célul!

Ugyancsak nagy feladat volna *mezőgazdasági termelésünk racionalizálása* is, de ennek a kérdésnek annyi különleges szociálpolitikai és nemzeti-ségpolitikai szempontja is van, hogy az idevágó teendők közelebbről való ismertetése külön tanulmányt igényelne.

Még talán legtöbbet tettünk az *ipar racionalizálása* terén, ha azt a keveset, amit más államokhoz képest ezen a téren elértünk az állami közigazgatás és a mezőgazdaság racionalizálásának elégtelen eredményeivel állítjuk szembe. De vajjon elégséges-e ez? Nem is kell mélyreható vizsgálat, hogy megállapíthassuk, hogy az ipari racionalizálás terén mári Németországgal szemben is — nem is beszélve az Egyesült Államokról, — messzire elmaradtunk. Mert nálunk még hiányzik a komoly, az évekre szóló átgondolt program alapján való *rendszeres cselekvés*, sőt hiányzik igen sok helyen a *megértés* is, a szó valódi elsődleges értelmében. *Nem találjuk meg a teljes megértést és a szükséges messzemenő támogatást sem az érdekelt gyáripar, sem a kormány részéről.* Gyáriparunknál természetesen nem lehet általánosítanunk, mert egyes, a kérdés mélyebb lényegét megértő vezetők mind nagyobb számban akadnak, de a gyáripar egyeteme, összessége még mindig nem látja elég világosan és tisztán azt, hogy a legsajátosabb önérdeke teszi parancsoló szükséggé a korszerű racionalizálás mind több eszközének igénybevételét.

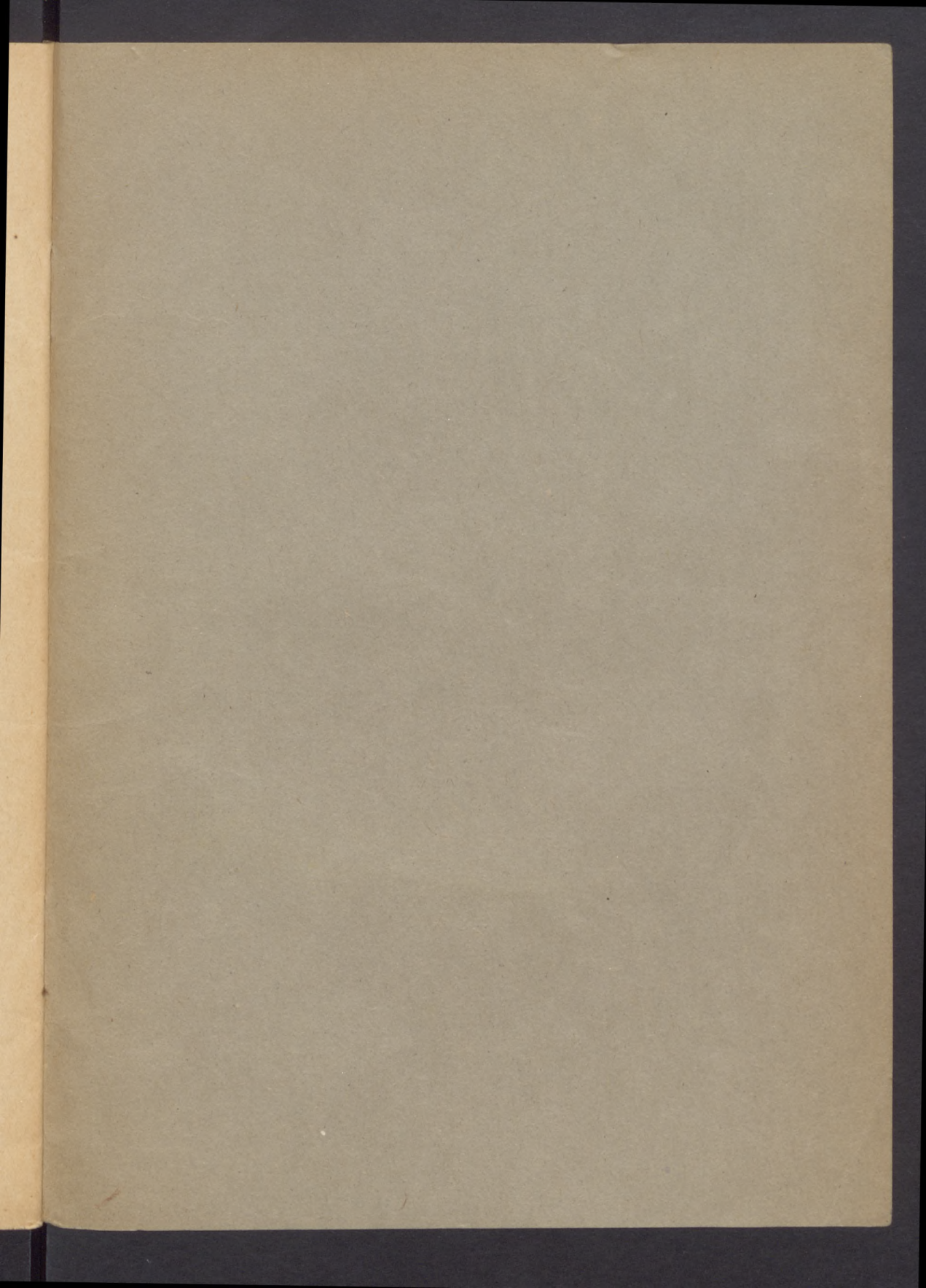
Az egymást elég gyors ütemben felváltó gazdasági minisztereink közül pedig egyik sem tette meg ezt programjának *gerincévé*. Márpedig ez az uralkodó gondolat a német ú. n. *Vierjahresplan* végrehajtásában és az újabb német gazdaságpolitikában, amint azt a német

gazdasági minisztérium vezetőinek beszédei tanúsítják és ez a programm érvényesül *Angliában* és az *Egyesült Államokban*, ahol a háború kényszerű nyomása alatt már *ruthless rationalization*-ról, azaz *könyörtelen racionalizálás*ról beszélnek és így is cselekszenek. Nálunk is ennek kellene lennie ipari s általában gazdasági politikánk egyik vezető gondolatának, mert hiszen termelésünk jövője szorosan hozzá van kapcsolva a racionalizálás szekeréhez. Ha ez gyorsan halad előre, akkor fejlődik mezőgazdasági és ipari termelésünk gazdaságossága és emelkedik versenyképessége. Ha ez a szeker elakad, akkor kátyúba kerül versenyképességünk, ezzel együtt veszélybe kerül gazdasági függetlenségünk és önállóságunk.

Tehát sokkal többet kell tenni ezen a téren annál, mint ami eddig történt. Igaz az, hogy a magyar gazdasági élet nem irányítható a rendeletek oly tömegével, mint ahogy a racionalizálás gondolatának gyakorlati megvalósítását Németországban biztosítják. De a háborút megelőzőleg Németországban is elsősorban a propaganda jól bevált eszközeit alkalmazták. Nálunk is erőteljesebb propagandára, intenzívebb felvilágosító munkára volna főképpen szükség és kényszereszközök csak ott alkalmazandók, ahol józan belátás szerint más út nem vezet célhoz. A propaganda terén, jól tudjuk, a *Magyar Racionalizálási Bizottság* — ahol ez az előadás elhangzik — megtett mindent, amit szűkre szabott eszközeivel az adott körülmények között megtehetett. Azonban ezen a téren sokkal többet kellene teljesíteni, ehhez pedig a kormánynak kellene elsősorban erőteljes segítőkezet nyújtania, mert végeredményben a racionalizálás szükségességének felismerése és ennek tudatának *az egész magyar gazdasági közvéleményben* való legyökereztetése, a racionalizálás eszközeinek, módszereinek megismertetése, a külföldi eredmények bemutatása olyan tevékenység, ami a kormány gazdasági programjának célkitűzését szolgálja. De az iparnak, a gyáripár vezetőinek is sokkal nagyobb megértést kellene a kérdés iránt tanúsítani; nem elég, ha egyes kivételt alkotó vállalatok racionalizálódnak, az egész ipari termelés mentalitásának meg kellene változnia, kicsinynek és nagynak egyaránt sorba kellene állnia. Rá kellene döbbenni arra a felismerésre, hogy a magyar ipari vállalatok közös sorsnak az osztályosai, egymáshoz elválaszthatatlan láncsal vannak összefűzve, olyan láncsal, amelynek első láncszeme a mindenkor kormányok gazdaságpolitikájához van szorosan hozzákapcsolva.

A legutóbb egy neves olasz tudós, *Antonio Todisco* mutatott rá új könyvében arra, hogy a *racionalizálás a gazdasági önállóságnak és az állami függetlenségnek milyen rendkívül fontos eszköze*. Ezt az önállóságot és ezt a függetlenséget pedig csak állandó munkával, szorgos és önzetlen tevékenységgel lehet elérnünk, olyan tevékenységgel, amelynek a súlypontját ma a racionalizálás alkotja.

ro. Ezzel a gondolatmenetünk végére is jutottunk. Hangsúlyoznunk kell azt, hogy gyarló emberi viszonyok közepette a *gazdasági önállóságnak biztosításáért küzdenünk kell*, mert ingyen, munka nélkül, ajándékképpen ezt sem szerezhethjük meg, de rá kell mutatnunk arra is, hogy a különféle nyelvű, különféle erejű, nagyságú és történeti múltú népek és nemzetek között a szó igazi és el nem magyarázott értelmében való *emberibb és kultúrabb együttélésre és haladásra csak akkor számíthatunk, ha ennek az együttélésnek és a népek egymással szemben való megférésének a biztosító tényezője nem pusztán a kényszerítő erőszak lesz, hanem az, ha a méltányosság és egymás érdekeinek figyelembevétele is minél erősebb szerephez jut a politikai és gazdasági együttélés kialakításában. Élni és élni hagyni!* Csak ez lehet a kultúremberiségnek a jelszava, szemben bármilyen barbarizmussal. A gazdasági élet nemzetközi viszonylataiban is ez szükséges, egymás érdekeinek kölcsönös figyelembevétele alapján. Csak ezen az alapon fejlődhetik ki az egyes nemzetek között a gazdasági és gazdaságpolitikai érintkezés, és pedig a barátok érintkezése, ellenségek vagy ellenfelek szembenállása helyett. *Clara pacta boni amici*: mondták a klasszikusok. De hogy a világos paktumokhoz, a kölcsönös gazdasági érdekérvényesüléshez eljuthassunk, éppen ehhez szükséges az a gazdasági önállóság és önjogúság, amely gondolatmenetünknek is tárgyát alkotja.

435721